

УДК 378.147:373.2

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО КЕРІВНИЦТВА ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Єськова Тетяна, кандидат педагогічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет.

ORCID: 0000-0003-4666-6871

E-mail: tani4kaeskova@gmail.com

Для дошкільної освіти актуальним питанням є підготовка фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до здійснення освітньої роботи з художньо-творчого напрямку. Стаття присвячена питанням підготовки майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку. Мета статті – окреслити особливості фахової підготовки майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку під час художньої праці. Проаналізовано наукові дослідження з означеної проблеми. Розкрито особливості підготовки студентів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей. Запропоновано використання сучасних педагогічних технологій у процесі вивчення курсу «Художня праця та основи дизайну»: навчально-ділові ігри, воркшопи, майстер-класи, міні-проекти, евристичні прийоми навчання тощо.

Ключові слова: художньо-творча діяльність, художня праця, підготовка фахівців, компетенція, сучасні педагогічні технології, майстер-клас, міні-проект, воркшоп.

PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS TO LEADERSHIP OF ARTISTIC AND CREATIVE ACTIVITY OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE

Yeskova Tetiana, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Berdiansk State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-4666-6871

E-mail: tani4kaeskova@gmail.com

An urgent issue for preschool education is the training of specialists in the specialty 012 “Preschool Education” to carry out educational work in the field of art, and creativity. Modern scientific works that cover the issues of training future teachers on these issues have been studied. The article is devoted to the issues of preparing future pedagogues for leadership of artistic and creative activity in artistic labor of preschool children in pre-school establishments. It was found that the acquisition of professional competencies should take place not only through the enrichment of knowledge, skills and abilities of students from higher educational institutions but also through the improvement of their own culture. The aim of the article is to outline the features of professional preparation of future educators to guidance artistically-creative activity of children of preschool age in the process of artistic labor. In the article, some scientific research on the problem of formation of professional competence of future educators are analyzed. The peculiarities of professional training of students to the leadership of artistic and creative activity of artistic labor of preschool children are revealed in the article. The author proposes the use of modern pedagogical technologies to intensify the students’ activity in the

course of studying the course "Art work and the basics of design": educational games, master classes, mini-projects, heuristic receptions of training ("transformation", "brain attack", "improvement", "Direct analogy", "symbolic analogy", "professional self-improvement"), receptions of creative training "Karus": "combining", "search analogues", "universalization", "suggestive questions". The author discovered the use of various non-traditional artistic techniques that have been included in the work with preschool children recently: quilling, beading, decoupage, sculpting out of salty dough, creation of a lapbook, workshop, etc. The application of the proposed pedagogical technologies contributes to the effective training of future educators for the leadership of artistic labor in modern pre-school establishments.

Keywords: *artistic and creative activity, artistic labor, training of specialists, competency, modern pedagogical technologies, master class, mini-project, workshop.*

Проблема підвищення якості й конкурентоспроможності підготовки фахівців вищої освіти є одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави. Модернізація системи сучасної дошкільної освіти неможлива без докорінного поліпшення підготовки майбутніх фахівців – вихователів закладів дошкільної освіти. Саме педагогам належить пріоритетне значення у підготовці молодого покоління до майбутнього життя, у якому значне місце посідає особистість, здатна до творчої праці, постійного вдосконалення та саморозвитку. Основи розвитку такої особистості починають закладатися ще в дошкільному віці, який є сенситивним для розвитку художньо-творчої діяльності, до якої належить і художня праця. Успішна діяльність вихователя закладу дошкільної освіти неможлива без освоєння ним основних фахових компетентностей, що формуються у процесі опанування навчальної дисципліни «Художня праця та основи дизайну», серед яких можна виокремити здатність до розвитку в дітей дошкільного віку креативності як базової якості особистості, володіння практичними навичками виготовлення різноманітних виробів, використання новітніх освітніх технологій в освітньому процесі ЗДО тощо.

Фахівцями дошкільної освіти художня праця трактується як «...конкретна діяльність, спрямована на виготовлення корисного та естетично значущого предмета, який можна використовувати у грі, побуті, розвагах» [4, с. 104]. За своїм змістом та ціннісними орієнтаціями така діяльність має багатоплановий педагогічний вплив на особистість, яка формується. Заняття з художньої праці сприяють розвитку творчих здібностей, фантазії дітей, стають благодатним ґрунтом для розвитку здатності естетично сприймати оточення, знаходити красу в навколишньому світі, розвивають художній смак, творчість, практичні навички роботи з різними матеріалами [4].

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти курс «Художня праця та основи дизайну» є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю до професійної діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутніх освітян завжди була актуальною для суспільства. Особливостям професійної підготовки майбутніх бакалаврів та магістрів дошкільної освіти присвячені роботи Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богінч, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Загородньої, Л. Калуської, Ю. Косенко, К. Крутій, Н. Луцан, М. Машовець, О. Половіної, Т. Поніманської, К. Щербакової та ін. У цих працях ґрунтовно розглядається освітня діяльність майбутніх вихователів дітей раннього та дошкільного віку, її специфіка, сутність, зміст тощо. Науковці Г. Борин, Н. Голота, С. Матвієнко розглянули специфіку формування художніх і конструкторських умінь, організацію роботи зі студентами спеціальності «Дошкільна освіта» на заняттях із

дисципліни «Художня праця та основи дизайну»[2; 3; 5]. Найбільш ґрунтовно, на наш погляд, проблеми педагогічної компетентності вихователя закладів дошкільної освіти відображено в монографії Г. Беленької [1].

Уперше формуванню професійних умінь з художньої праці в майбутніх вихователів дошкільних закладів було присвячено дослідження Н. Голоти. У ньому було встановлено, що формування у студентів художніх і конструктивних умінь сприяє вдосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю, підвищенню їхньої готовності до керівництва художньою працею, впливає на успішність вирішення завдань трудового та естетичного виховання дошкільників, розвитку в них умінь працювати з різними матеріалами [2].

Розглянувши різні підходи науковців до досліджуваної проблеми, можна зазначити, що професійна компетентність вихователя закладів дошкільної освіти є інтегративно особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність його до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації.

Певна обмеженість наукових робіт стосовно проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю до керівництва художньо-творчою діяльністю дошкільників у процесі художньої праці потребує подальшого вивчення.

Мета статті – окреслити особливості фахової підготовки майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку під час художньої праці.

Як зазначають дослідники, компетентність педагога у художньо-практичній діяльності визначається рівнем його естетичного сприймання оточення, емоційно-ціннісним ставленням до навколишнього, умінням використовувати різноманітні техніки оздоблення виробів та працювати з різними матеріалами й інструментами, виявляти креативність у реалізації задуму. Успішність опанування дітьми художньої діяльності, її результативність, розвиток творчих здібностей вихованців визначаються, на думку вчених, з одного боку, рівнем сформованості знань, умінь та навичок педагога, а з іншого – характером педагогічного керівництва діяльністю дітей (С. Архангельській, Ю. Бабанський, Н. Ветлугіна, Н. Голота, Т. Комарова, Н. Кузьміна, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, О. Дронова та ін.).

Залучення дітей до художньо-творчої діяльності в процесі художньої праці, під час якої розвивається креативність як універсальна загальна здібність особистості, здійснюється пізнання ідеї та сприйняття процесу створення виробу, удосконалюються морально-естетичні якості дитини відбувається як на заняттях з художньої праці, так і під час самостійної художньої діяльності в закладі дошкільної освіти. Як зазначає Г. Борин, під час художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку передбачається тісний взаємозв'язок та взаємодія різних видів образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація, конструювання), що сприяє підвищенню інтересу дошкільників до активної художньо-пізнавальної діяльності, а також розширює можливості для прояву творчих здібностей [3].

При недостатньо кваліфікованому керівництві дитина втрачає інтерес до художньо-творчої діяльності та образотворчості, гальмується розвиток її творчих здібностей, а зображення дітьми предметів та об'єктів навколишньої дійсності не буде якісним. Опанування педагогічних компетентностей, які необхідні для керівництва

художньо-творчою діяльністю дошкільників, дає змогу майбутньому фахівцю успішно вирішувати різноманітні педагогічні ситуації, що виникають в освітній діяльності, удосконалювати власні практичні вміння та навички роботи з різними матеріалами.

У процесі викладання у вищій школі курсу «Художня праця та основи дизайну» необхідно звернути увагу на формування естетичного сприймання (художнього смаку, підвищення загальної естетичної культури) та опанування практичних умінь та навичок виготовлення виробів здобувачів, що впливатимуть на керівництво художньо-творчою діяльністю дітей у процесі організації художньої праці. Виникає нагальна потреба пошуку нових освітніх технологій, які сприяють підготовці конкурентоспроможних, креативних педагогів, здатних до формування художньо-творчої компетентності дітей дошкільного віку. Для вирішення означеної проблеми доцільним, на наш погляд, є використання під час лекційних і практичних занять матеріалів інтегрованого характеру, які допомагають використати здобувачам засвоєні знання з інших дисциплін та отримати практичний досвід щодо їхнього використання в майбутній роботі з дошкільниками. Так, для підвищення інтересу та активності здобувачів під час лекцій пропонуємо студентам відповісти на питання, які інтегрують здобуті знання з інших предметів. Наприклад, з теми «Методика навчання дошкільників виготовленню виробів з природного матеріалу»:

1. З якої вікової групи можна залучати дітей до конструювання з природного матеріалу? Чому?
2. Чи змінюються методи та прийоми навчання конструювання з природного матеріалу дітей різного віку?
3. Які теми конструювання з природного матеріалу можна запропонувати хлопчикам, а які дівчаткам?
4. Який вплив має конструювання з природного матеріалу на розвиток сенсорної сфери дитини та її творчості?

Такі проблемні питання потребують від здобувачів припущень, пошуку правильної відповіді, сприяють активізації та критичності мислення. Підсилює активність сприймання, підвищує зацікавленість здобувачів до теми, що вивчається, і візуалізація інформації за допомогою різноманітного наочного матеріалу (інтерактивної дошки та мультимедійного забезпечення, фліпчарту, схем, таблиць, зразків робіт дітей та вихователів, фотографій, виробів народних майстрів тощо).

Матеріал, опрацьований на лекціях, обов'язково необхідно закріпити і на практичних заняттях, на яких здобувачі опановують технологічні прийоми обробки паперу, тканини, природного та інших матеріалів, засвоюють методику роботи з дітьми, створюють власні вироби, використовуючи свої творчі ідеї, що в майбутньому вплине на професійне керівництво художньо-творчою діяльністю дітей у процесі організації художньої праці. Велика увага приділяється й опануванню практичних компетентностей розробки конспектів занять з художньої праці, їхньому проведенню в аудиторії. З методично-виховної точки зору практичні заняття значно збагачуються завдяки використанню проблемних питань, різноманітних педагогічних ситуацій, які можуть виникати в майбутній професійній діяльності і які пропонується вирішити студентам. Наприклад:

1. Вихователь проводить заняття з художньої праці за темою «Українська витинанка» у старшій групі. Під час пояснення один хлопчик каже, що він

- буде робити літак. Ще кілька дітей його підтримують. Як треба реагувати вихователю на це? Які прийоми можна використати?
2. Вихователь проводить заняття з художньої праці за темою «Осінній букет». Які матеріали для розвитку творчої діяльності дітей можна запропонувати?
 3. Для організації художньо-творчої діяльності варто створити у групі ЗДО спеціальне предметно-просторове середовище. Якими стимулювальними матеріалами його необхідно наповнити?

Таким чином, пропонуючи ситуації, які можуть виникнути в роботі вихователя, викладач формує у здобувачів навички педагогічного передбачення, необхідні в майбутній педагогічній діяльності, уміння самостійно застосовувати набуті знання в нестандартних життєвих ситуаціях. Виконання таких завдань підвищує рівень професійних умінь студентів, які вони зможуть використати у майбутньому.

З метою активізації розумової діяльності студентів на практичних заняттях використовуємо сучасні освітні технології, навчально-ділові ігри, евристичні прийоми навчання («перетворення», «мозкова атака», «удосконалення», «пряма аналогія», «символічна аналогія», «професійне самовдосконалення»), які дають можливість не лише засвоїти теоретичні знання, а й реалізувати їх у практичній діяльності, наближають до майбутньої професії. Також ми використовуємо творчі прийоми, запропоновані науковцем В. Моляко, у системі творчого тренінга «Карус»: «комбінування», «пошук аналогів», «універсалізація», «навідні питання» [6]. Їхнє використання вплинуло не лише на появу цікавих та творчих ідей у здобувачів в процесі створення тематики дитячих робіт, а й на використання різноманітних матеріалів, практичних прийомів виготовлення виробів.

У процесі навчання студенти опановують і практичні навички виготовлення інтерактивних дитячих дидактичних посібників, які сприяють реалізації інтегрованої й інтерактивної освіти, – лепбуків, бізбордів, сенсорних коробок, стендів-музеїв тощо. Такі дидактичні посібники, створені самостійно, допомагають структурувати складну інформацію для дітей, збагачують їхній сенсорний досвід, пізнавальну та художньо-творчу діяльність. Їхня тематика може бути досить різноманітною: «Пригоди крапельки», «Улюблені казки», «Музей гудзиків», «Музей посуду» тощо.

З метою розвитку творчих здібностей, художньо-творчої діяльності, зацікавленості студентів, вияву їхньої індивідуальності ми використовуємо разом із традиційними й різноманітні нетрадиційні художні техніки, що ввійшли в роботу з дітьми дошкільного віку нещодавно: ізонитка, квілінг, бісероплетіння, декупаж, тістопластика тощо. Для засвоєння цих технік ми пропонуємо студентам створити міні-проекти: «Диво-писанки», «Новорічний сюрприз», «Мої улюблені квіти» тощо. Під час творчої роботи здобувачам необхідно обрати засоби, методи та прийоми, організаційні форм роботи з дітьми, виявити креативність у розробці проекту, виготовленні власних робіт та його презентації. Такі творчі завдання стимулюють художньо-творчу діяльність майбутніх педагогів, що спонукає їх до виготовлення оригінальних виробів, що створює умови активного потягу до знань, тобто збуджує особистість до самостійного пошуку нового. Студенти опрацьовують першоджерела, інтернет-ресурси, відвідують виставки митців, а потім втілюють отримані знання у творчу роботу та презентують її на заняттях.

Модернізація сучасної дошкільної освіти вимагає переосмислення і форм роботи

зі здобувачами вищої освіти та використання найбільш ефективних освітніх технологій, які відповідають потребам сьогодення і надають можливість учасникам освітнього процесу бути активними та креативними. Тому використання особливих форм навчального заняття, як-от майстер-клас та воркшоп, що надають можливість здобувачам отримати не лише особистий досвід, професійні знання та навички, а й виявити свої творчі здібності, самостійність та обміняти досвідом взаємодії в процесі колективної діяльності в аудиторії. Майстер-клас – це ефективна форма передавання знань і вмінь, обміну досвідом навчання і виховання, центральною ланкою якої є демонстрація оригінальних методів опанування певного змісту та активної ролі всіх учасників заняття. Ця форма роботи побудована на поєднанні показу практичних дій та пояснення з боку ведучого та самостійного творчого виконання поставленого завдання з виготовлення виробу з боку учасників, що надає можливість їм виявити креативність і досягти поставленої мети. Тематика майстер-класів, що пропонується здобувачам, різноманітна і може бути пов'язана з їхніми інтересами щодо виготовлення іграшок, певних умінь використовувати нові техніки оздоблення виробів тощо. Наприклад, «Великодні візерунки», «Декупаж лялькових меблів», «Сучасна іграшка з викидного матеріалу своїми руками» тощо. Воркшоп (англ. – workshop), як зазначає фахівець у сфері організації групової взаємодії між учасниками освітнього процесу Клаус Фопель, – це інтенсивний навчальний захід, «робоча майстерня», під час роботи якого учасники завдяки самостійним активній діям реалізують власні ідеї для досягнення мети. Дослідниця М. Скрипник зазначає: «...воркшоп – динамічне навчання, яке відбувається завдяки власній активній роботі учасників; акцент робиться на отриманні динамічного знання, при цьому учасники самостійно визначають цілі навчання, розділяють з ведучим відповідальність за свій навчальний процес» [7, с. 55]. Викладач (керівник воркшопу) допомагає учасникам заходу визначити мету і завдання роботи, дібрати індивідуальні методи та прийоми для активного взаємного дослідження поставленого мети. Учасники воркшопу використовують особистий досвід, свої професійні знання та практичні навички. Мінімальна участь викладача, активна взаємодія здобувачів сприяє тому, що практична діяльність стає цікавішою, практично зорієнтованою на майбутню професійну діяльність вихователя. На воркшопі навчання здобувачів відбувається завдяки отриманню практичного досвіду, набуттю практичних навичок роботи з різними матеріалами й особистісного переживання, яке легше сприймається в груповій взаємодії [7, с. 55].

Основні методи і прийоми, які використовуються на воркшопі, – аналіз та розглядання педагогічних ситуацій, створення проектів і презентацій, «мозковий штурм», виконання індивідуальних і групових вправ, виготовлення різноманітних виробів. Тематика воркшопів та їхня тривалість може бути різною. Так, воркшоп може тривати від 2–3 годин до декількох днів. Тематика воркшопів, які проводилися під час вивчення дисципліни «Художня праця та основи дизайну»: «Лялька-комфортер – перша іграшка дитини-немовляти», «Бізіборд для найменших», «Сенсорна коробка – несподіванка» тощо. Для майбутніх вихователів участь у таких майстер-класах та воркшопах надає можливість поєднати свої теоретичні знання з практичною діяльністю, удосконалити практичні вміння та навички з виготовлення різноманітних виробів, реалізувати свої творчі ідеї, опанувати основні фахові компетентності, які необхідні педагогу для керівництва художньо-творчою дітьми під час організації

художньої праці дошкільників.

Важливим складником фахової підготовки майбутніх вихователів є опанування ними теорії та практичних навичок керівництва художньо-творчою діяльністю дітей у процесі організації художньої праці. Використання різноманітних сучасних освітніх технологій під час викладання курсу «Художня праця та основи дизайну» спрямоване на інтелектуальний і творчий розвиток здобувачів, посилення якості їхньої професійної компетентності, що є запорукою методично грамотного керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні професійної готовності майбутніх вихователів до керівництва дизайн-освітою дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світоч, 2006. 304 с.
2. Борин Г. В. Розвиток творчого потенціалу особистості в процесі професійної підготовки студента до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія «Педагогіка». Івано-Франківськ, 2010. Вип. XXXVIII. С. 83–87.
3. Голота Н. М. Формування художніх і конструктивних умінь у майбутніх вихователів дошкільних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2000. 21 с.
4. Єськова Т. Л. Проблема підготовки майбутніх вихователів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. Вип. 1.41. С. 103–108.
5. Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну: навчальний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
6. Моляко В. А. Психологическая система творческого тренинга «Карус». Київ: Знання, 1996. 44 с.
7. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik: навч.-метод. посіб. / упоряд.: Т. М. Сорочан, М. І. Скрипник; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2016. 231 с.

REFERENCES

1. Bieliienka, H. V. (2006). *Vykhovatel ditei doshkilnoho viku: stanovlennia fakhivtsia v umovakh navchannia*. Kyiv: Svitoch [in Ukrainian].
2. Boryn, H. V. (2010). *Rozvytok tvorchoho potentsialu osobystosti v protsesi profesiinoy pidhotovky studenta do kerivnytstva khudozhnoiu pratseiu ditei doshkilnoho viku*. *Visnyk Prykarpatskoho natsionalnoho univer sytetu*. Serii «Pedahohika». Ivano-Frankivsk, issue XXXVIII, 83–87 [in Ukrainian].
3. Holota, N. M. (2000). *Formuvannia khudozhnikh i konstruktyvnykh umin u maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Yeskova, T. L. (2013). *Problema pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do kerivnytstva khudozhnoiu pratseiu ditei doshkilnoho viku*. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho*. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, Issue 1.41, 103–108 [in Ukrainian].
5. Matviienko, S. I. (2016). *Khudozhnia pratsia ta osnovy dyzainu*. Nizhyn: Vyd-vo NDU im. M. Hoholia [in Ukrainian].
6. Molyako, V. A. (1996). *Psykhologhycheskaya systema tvorcheskoho trenynha "Karus"*. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
7. *Tekhnolohii profesiinoho rozvytku pedahohiv: metodychnyi poradnyk* (2016). T. M. Sorochan, M. I. Skrypnyk; Derzh. vyshch. navch. zal. "Un-t menedzh. osvity". Kyiv [in Ukrainian].